

ПАШ

11

210

Б92

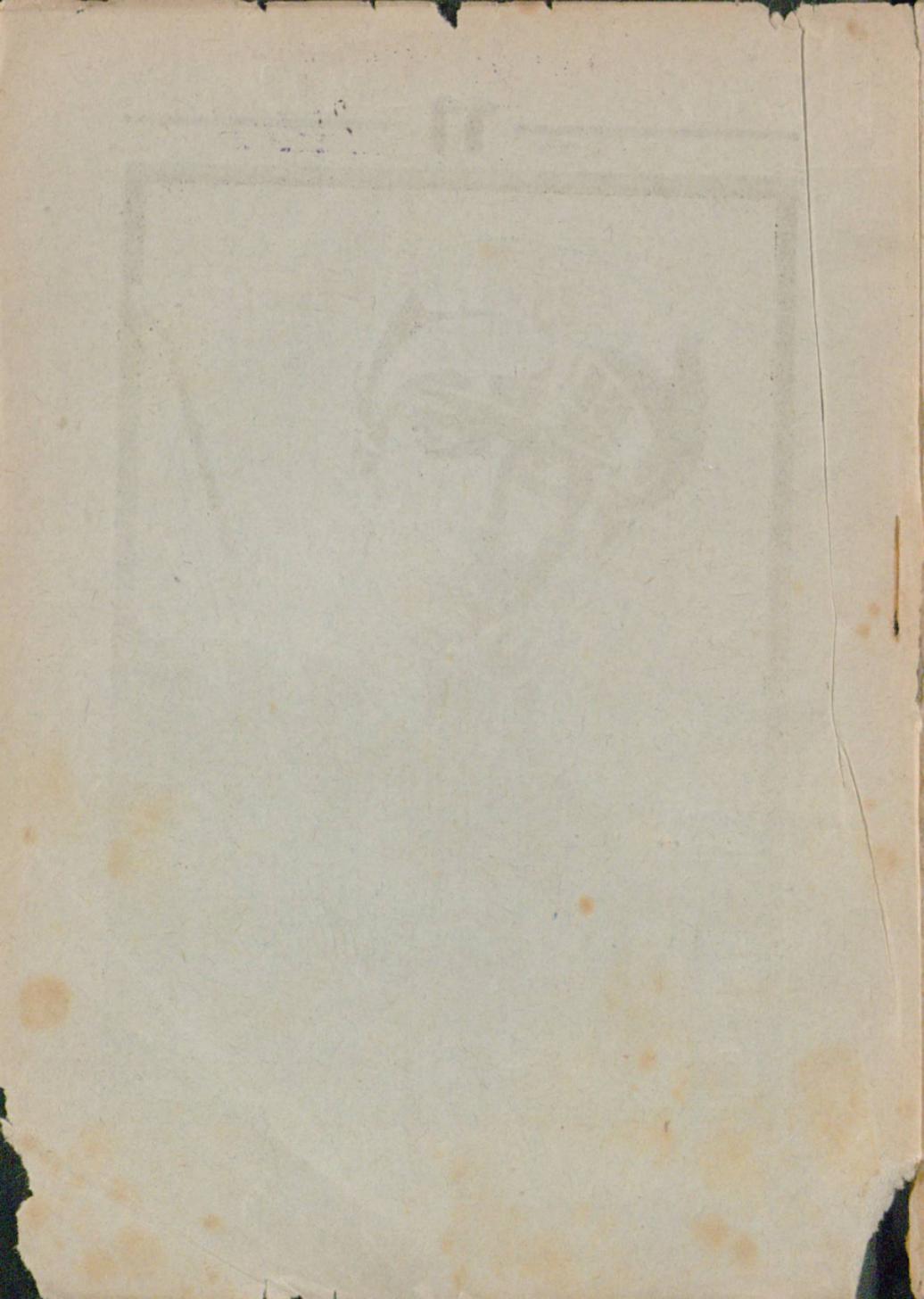
НАР. БИБЛИОТЕКА - ТЪРНОВО
ДЕПОЗИТИ
1933 29691

БЪЛГАРСКИ
ВОИНЪ

— 1932 —

33

НАР. БИБ. ПУТЕКА-ТЪРНОВО
ДЕПОЗИТНИ
1933 г. № 2969/1

БЪЛГАРСКИ ВОИНЪ

ГОДИНА X 1932 / 1933 АПРИЛЪ

СПИСАНИЕТО ИЗЛИЗА МЕСЕЧНО
РЪКОВОДИ РЕДАКЦИОНЕНЪ КОМИТЕТЪ

РЕДАКЦИЯ — „ОБОРИЩЕ“ 2 — СОФИЯ

СЕМЕЙСТВО, ОТЕЧЕСТВО, ДЪРЖАВА

ОТЪ Н. ГЕОРГИЕВЪ

Семейството е малка човѣшка група, въ която всѣки членъ се чувствува свързанъ съ радоститѣ и скърбитѣ на другитѣ. Тукъ, въ семейството, човѣкъ получава уроци по общественостъ, за да може да участвува въ обществения животъ. Като се грижимъ за своитѣ деца, ние увеличаваме силата на държавата, която, както е известно, се състои отъ много семейства. Децата днесъ сж утрешната сила на държавата.

Държавата е съвокупностъ отъ народъ, земя и държавна властъ. *Народътъ* — това сж семействата. Земята —

това е родната земя на нашитѣ прадѣди, за която тѣ са проливали кръвь и сж вложили труда си при обработването ѝ. Всѣки членъ отъ семейството се чувствува свързанъ чрезъ силни, невидими връзки съ родната си земя. Къмъ нея той чувствува обичъ и привързаностъ. Особено силна става тая обичъ, когато човѣкъ се отдѣли отъ родината си и живѣе въ чужбина. Всѣки човѣкъ, който живѣе нѣкъде по земята има своя родна земя, свой роденъ кжтъ. Тази земя той нарича свое *Отечество*. Отечеството е едно семейство въ увеличенъ видъ. Общиятъ езикъ, еднаквата религия, еднаквитѣ обичаи, еднаквото минало, еднаквото настояще свързва различнитѣ семейства. Но, не всички семейства могатъ да се радватъ на свободата, т. е. на своя *държавна власть*. Тамъ, дето нѣма собствена държавна власть, казва се, че отечеството е поробено. Отечеството на българскитѣ семейства въ Македония, Тракия и Добруджа е поробено; *тамъ нѣма българска държавна власть*. Тия семейства сж принудени съ груба сила да се откажатъ отъ българското си име, отъ

българския езикъ, отъ българскитѣ си обичаи. Чужда държавна властъ имъ налага да се откажатъ отъ българския си произходъ.

Българската държавна властъ е символъ на свободно отечество. Тя има задачата да създаде условия за сносенъ животъ на всички семейства, които съставляватъ българската държава. Но, сжщевременно, държавната властъ не може да не се грижи за ония свои семейства, които сж останали подъ чужда държавна властъ. Отъ своя страна гражданитѣ (отъ села и градове) на нашето свободно отечество дължатъ почитъ и уважение къмъ своята държавна властъ, която имъ дава закони, учреждения, която ги защитава. Кждето и да се намира, гражданинана на България знае, че неговата държава ще се грижи да защити интереситѣ му.

За да е силна държавата ни, обаче, тя трѣбва да разчита на вѣрността, силата и куража на своитѣ граждани. Сплотени около Върховния вождъ — *Негово Величество Царя на Българитѣ*, българскитѣ граждани трѣбва да съставляватъ гранитна стена, о която

силия, за да я защитимъ и възвърнемъ силитъ ѝ? Не заслужава ли тя правда, благоденствие, въздухъ и просторъ? Борейки се за силно, обединено и свободно отечество, съ собствена държавна властъ, ние най-добре служимъ на идеята за благоденствие на всички граждани отъ села и градове отъ земята на прадѣдитъ ни. Прочие, на работа за силна държава!

ПРЕДЪ СОКОБАНИЯ — 1915. Г.

СТИХОТВОРЕНИЯ

ОТЪ Н. ДЖЯРОВЪ

Т Р А К И Я

Додето погледъ стига — равнина,
оная свѣтла равнина на Тракия,
където само свиркитѣ на влакове
разсичатъ тежката ѝ тишина.

Обичамъ нейнитѣ поля — земя,
като крило на гарванъ черна, тучна,
и тишината нѣкакъ си беззвучна,
и меката ѝ синкава тъма.

Тамъ зиме нѣма люти вѣтрове,
ония ледни вѣтрове отвждѣ Балкана,
които носятъ студъ и мразове
и сипятъ снѣгъ по хълми и поляни.

Надъ плоднитѣ тракийски равнини
немилостиво лѣте жари слънцето,
готово сякашъ всичко да погълне,
дори и на Марица хладнитѣ вълни.

Въвъ свся пжть до Бѣлото море
какви ли не легенди — върволица,
нашепва легендарната Марица,
но кой ще може да ги разбере?

С Ъ Я Ч Ъ

Въ земята влюбенъ крачишъ ти нагоре
следъ ралото и хвърляшъ бодро семе,
сѣячо, сѣй, за трудъ е днеска време,
че огнена пшеница скоро-скоро

— земята майка щедро ще роди . . .
Следъ тебе ще тръгнатъ весели жътвари
да прибератъ въ полята скжпи дари —
на трудъ упоренъ чаканиятъ плодъ.

Сѣячо, сѣй... Не спирай, бодро хвърляй
въ земята хлѣбородно семе,
та пакъ хамбаритѣ ти да изпълнишъ,
кога за жътва дойде време.

Благословенъ е твоя трудъ отъ Бога!
Най-вѣренъ синъ на майката-земя,
живѣешъ ти съсъ нейната тревога,
че тя за тебъ е всичко на свѣта.

РОТНИЯТЪ ГЖДУЛАРЬ

ОТЪ ГЕОРГИ САВЧЕВЪ

I.

Кой не познава гждуларьтъ Грозданъ — най-личниятъ въ ротата войникъ?

Извишилъ е снага топола, върви и никого не поглежда. А гърдитъ му — съ пригръдка не може да ги обхване човѣкъ — широки и космати: мишка да пуснешъ ще се загуби! А ржцетъ му — не сж ржце като ржце, а лапи — да те стисне, ще примрешъ отъ болка! Върви, синковецъ ъ, сякашъ не стжпва наземи. На гърба му пушка, две и три раници, матерки и канчета. Който изъ тежкия походъ закжса, Грозданъ ще му грабне раницата, ще я метне на грѣбъ като перушинка и

ще полети, да си вѣтъръ да го догонишъ! А гждулката му, изписана като млада булка, много рѣдко ще я видите презъ рамото му; все въ ржка я държи, до сърдцето си я притиска. Та кога Грозданъ не свири? Когато върви, когато почива, дори и когато лежи. . . Зарѣялъ погледъ въ небето, свири хубосникътъ, та всичко живо ще млъкне, да го слуша! И вѣтърътъ дори се смълчава, когато той свири. А пѣсни ли сж като пѣсни — бисери, сякашъ, се ронятъ. Да слушашъ, да слушашъ и нѣма насита! Душата ти се топи въ сладкитѣ звуци на пустата мугждулка. Като жиза говори, човърка въ душата на човѣка и ти забравяшъ кахъри, забравяшъ всичко и не шуквашъ, като умрѣлъ не помърдвашъ ..

И кой не го обича? Кой не му се радва? Не ротата, а цѣлиятъ полкъ го знае. И офицери, и войници, който и да го срещне, ще се спре, ще го гледа и ще се радва на неговата сила и младостъ. А Грозданъ само се усмихва; ще продума благо, ще се пошегува и ще отмине, като че ли нищо не е казалъ, а усмивката и думитѣ му,

ЦЕНА 500
 ГРАДИ

задълго ти топлятъ на сърдцето и те радватъ като майчина милувка.

А заслушате ли го когато запѣе? Отде се взе у него това гърло, щомъ отвори уста и примрежи очи, знае всѣки, че ще услади душата си и тихо до Гроздана ще приклепне, да го слуша... И какви ли пѣсни не знае, пустиятъ му гждуларь? Чудятъ му се войниците, цѣкаты съ уста, поклащаты глави и като деца се радватъ на това божие чудо. Чудятъ се всички, а Грозданъ не хае — не го блазнятъ похвали. Свири си човѣкътъ, защото сърдцето му не трае; пѣе, защото нѣщо му човърка душичката и го тегли къмъ пѣсни...

* *

* *

Отъ малъкъ — той едва помни — си е такъвъ. Овце ли, добиче ли подкара, щомъ кривне изъ село, ще отвори уста и ще пѣе, ще пѣе... Отъ малъкъ е съ тая гждулка. Има я отъ баща си — Богъ да го прости! Овчарь бѣше и гждулката изпусна на смъртно легло. Та и Грозданъ не можеше на него да се не метне; като че

ли му е плюналъ въ устата — по всичко приличаше на баща си!

Грозданъ го помни, макаръ и малъкъ да бѣше, запомни пѣснитѣ му. Нали отъ него се научи и да свири? Той много плака за татко си. Когато умирачката склопи очитѣ на стария и майката изписка, на Гроздана се стори, че кжщата имъ рухна... Притъмнѣ му, ушитѣ му писнаха и той залитна да падне... Помни всичко, като да бѣше вчера... Той нѣма да забрави първата вечеръ, когато а пръвъ пжтъ съ майка си се видѣха сиротни и сами. Баба Спасуна — майка му — изведнажъ залинѣ, стопи се, побѣлѣ за една нощъ. А бѣше още млада жена тогава... Черната забрадка я състари; почернѣ горката и заприлича на сѣнка. Не бѣше малка мжката ѝ, съ две невръстни деца я остави нейния Милю. Обичаше го тя, прѣка дума не бѣше чула отъ него. Добре си живѣеха. На стина, много се трудѣха съ нивата, съ овцетѣ; коравъ бѣше залъка имъ, но нали се сговаряха не ѝ тежеше живота . . . Ала дойде най-страшното; зачерни се кжщата имъ, умрѣ стопанинътъ — и на

баба Спасуна изведнажъ се подкосиха краката. Съ две сирачета, самъ — сама въ свѣта. . . Наистина имаше и роднини, но въ тия времена, никой не помага... Дълго плака женицата, грохна, съсипа се, па видѣ, че съ плачъ нищо не ще постигне, стресна се и отдаде цѣлия си животъ въ грижа по сирацитѣ...

Грозданъ бѣше най-голѣмиятъ, най-умния и не оставаше майка му да се мжчи сама. Нарамн торбата, взе бащината си гждулка и отиде съ съседскитѣ овце. По цѣли недѣли не се прибираше въ село, все горе въ планината! Имаше си кошара, хлѣбъ му изпращаха и бѣше щастливъ, че може да помогне на своитѣ.

Обичаше той планината, какъ я обичаше! Още отъ малкъ сърдце го теглѣше занатамъ. Вечеръ, когато всичко притихне и сѣнки като голѣми чудовища запълзятъ между голѣмитѣ брѣстове, Грозданъ лѣгаше на тревата по грѣбъ и дълго не заспиваше . . . Не можеше да се нарадва на горския шепотъ, не можеше да се наслуша на славеитѣ, които не млѣкваха въ усо-

итѣ. Той бѣше научилъ гласа на птицитѣ. Пригласяше имъ съ такъвъ майсторлъкъ, че често пжти можеше да се излъже човѣкъ, като го слуша. А, когато порастна, почна да се мѣрка по хора и седѣнки, за момитѣ наставаше сжщински празникъ. Идѣха въ празникъ и отъ околни села да поиграятъ и слушатъ пѣснитѣ му. Най-личнитѣ моми не снемаха очи отъ него, една отъ друга се напредварваха да му се харесатъ. И на колко той бѣ взелъ киткитѣ! Колко менци бѣше напивалъ. Момцитѣ го ревнуваха, но видѣха ли го, чуеха ли гждулката му, всѣки забравяше умразата си и Грозданъ не се сърдѣше никому, съ усмивка разгонваше всѣка злоба по лицата на враговетѣ си. Така и съ сърдцата на момитѣ си играеше Грозданъ. Обичаше тѣ всички съ такава любовъ, като че ли бѣха тѣ негови братя и сестри. И чудѣха се, че никоя още не е могла сърдцето му да затрогне. Само Паулина синеоката пакостница, дете не оставаше на мира моми и ергени съ качкитѣ си, само тя знаеше дали сърдцето на Грозданъ е спокойно. Не ед-

нъжъ го е стреляла тя съ тия дяволски очички. Еднъжъ ли на подбивъ му е говорила. Самъ Грозданъ не знае какво го тегли къмъ Павлина. Зърнѣше ли я на хорото, ржката му ще трепне, но само за мигъ, следъ това по-силно и по-страстно заудряше съ лжкътъ по струнитѣ на гждулката и хорото не бѣше хоро, а вихъръ. Свирѣше той, докато моми и момци капваха отъ умора и не спираше, защото Павлина надиграваше всички. А, когато идѣше Станьо съ гайдата да го отмѣни, Грозданъ се хващаше до Павлина и всички спираха да ги гледатъ, кой кого ще надиграе. Не се даваше, проклетата Павлина, другъ да я надиграе. Нозетѣ ѝ, сякашъ, не допиратъ на земи, сякашъ бѣше пеперуда, която припка отъ цвѣтъ на цвѣтъ, вие се и не може човѣкъ да се нагледа на хубавата ѝ кръшна снага, която трѣпне въ лудата ѝ игра. А засвирѣше ли гайдартъ ржченица, около селскиятъ мегданъ порастваше жива стена отъ моми, ергени, жени и старци. Всички гледаха, какъ Грозданъ и Павлина до премиране се носѣха въ играта. Никой не

вѣрваше, че сърдцето на Павлина е спокойно. Колкото и да одумваше тя Гроздана, въ гласа ѝ все ще трепне нѣщо, което да издаде сърдцето ѝ. Тя виеше най-хубавитѣ китки и все оставаше безъ цвѣте, сетне виждаха ги по шапката на Гроздана. Когато той ще издебне, за да ѝ вземе китката, ще чуютъ околнитѣ: „Богъ да те убие“, ще се разнесе кръшния ѝ смѣхъ и тя ще избѣга, ще се скрие, за да се смѣе сетне високо съ дружитѣ си.

Година се лъжеха така и пустата му обичъ все повече се разпалваше. Виждаха ги често вечеръ заедно да се връщатъ отъ извора, прегърнати изтихомъ да си говорятъ. Павлина не бѣгаше и не го кълнѣше, когато насиляше за китката ѝ. И стари и млади разбираха, че обичатъ. Най-скоро разбра Гаврилъ, синътъ на селския пждаръ. Обичаше Гаврилъ Павлина, но бѣше станалъ за присмѣхъ въ очитѣ ѝ. Не еднажъ тя му се закани да престане да ѝ досажда, да избие мислитѣ си къмъ нея. Но бѣше ли виновенъ Гаврилъ, че я обича. И роди се въ душата му умраза къмъ Гроздана. Мразѣше го той, но

нали бѣше дребничѣкъ и хилавъ, за-
таи злобата си и бѣгаше да го не срещ-
не, да не узнае умразата му.

По цѣли ноци не спѣше Гаврилъ
въ размисѣль, какъ да спечели Павли-
на. Съ нѣколко свои другари замисли
да я отвлѣче къмъ монастира и тамъ
стариятъ егуменъ да ги вѣнчае. Но не
бѣше лесно това съ Павлина. Подска-
заха ѝ и тя не утрая. Братовчедъ ѝ съ
още други свои другари така наложи-
ха Гаврила, че съ недѣли отъ постеля
не стана. А, когато и Грозданъ се на-
учи, за Гаврила вече нѣмаше животъ
на село. При първа още срѣща, Гроз-
данъ така силно го разтърси, че Гав-
рилъ дълго ще помни лапитѣ му. У-
плаши се момчето и забѣгна въ далеч-
но село аргатинъ.

Родителитѣ на Павлина бѣха срѣд-
на ржка хора; имаха си имотецъ, но нѣ-
маха мжжка сила да ги отмѣни. Ведна-
га склониха за Гроздана да я задомятъ.
И стана сватба, каквато селото отдавна
не помни. Настана новъ животъ за Гроз-
дана. Той слѣзе отъ планината, запрет-
на ржкави, развъртѣ се изъ кжщи, не

се спираше съ дни и нощи, защото не бѣше лесно два имоти да гледа.

Щомъ влѣзе у Павлинини новъ животъ настѣпи. Заживѣха всички съ любовь и никой не чу прѣка дума отъ снаха и свекърва. Обикна тя майката на Гроздана като своя майка и не ѝ даваше нищо да похване; цѣлъ день шеташе, пѣеше, окичила глава съ китка сякашъ слънце огрѣ цѣлата кѣща и мило му бѣше на Гроздана да работи, мило бѣше и на старитѣ и имъ се любуваха на живота. Отъ нивитѣ имъ нѣмаше по-лични ниви. Градината имъ бѣ станала сѣщински рай, съ цвѣтя и овощни дрѣвчета. А радостъта на Гроздана, когато му се роди първо дете, нѣмаше граница. Взелъ на широкитѣ си длани малкото червено човѣче, той го носѣше изъ стаята, изъ двора, въпрѣки ропота на старитѣ, гледаше малкото пискунче и му се искаше съ цѣлувки да го задуши. Така преминаха три-четири години. Малкиятъ порастна и стана тѣй палавъ, тѣй личенъ между децата, че не можеше да му се нарадва...

II.

Една вечеръ Грозданъ се прибра

отъ нивата и разпрегна кроткитѣ и хрисими волове. Той остана очуденъ, когато видѣ насрѣща си Павлина съ заплакани очи. Нѣщо трепна въ сърдцето му. Лошо се е случило.

— Защо си плакала? — попита той, но отговоръ не получи. Грозданъ се досети, знаеше, говорѣше се вече открито за мобилизация и сега изведнажъ като че ли сърдцето му подсказа и разбра. Той не я попита повече и мълкомъ разтовари шумата отъ колата, вдаденъ всецѣло въ своитѣ мисли.

— Утре ще трѣбва да вървишъ, Гроздане; събиратъ ви.

Грозданъ сви рамене.

— Щомъ трѣбва — ще вървя. Застова ли си се натжжила?

— Но война е това, Гроздане — простена Павлина.

— Знамъ — отвърна той. — Отечеството е по-мило, Павлино. Искашъ ли да се оставимъ чужди да дойдатъ, чужди да ни заграбятъ? Ще се биемъ. Турцитѣ ядоха пердаха ни. Знаятъ силата ни и сърби, и гърци я знаятъ. Не трѣбва да плачешъ, а се радвай, че имашъ

мжжъ, който нѣма да остане въ кжщи, а ще се бие за родината.

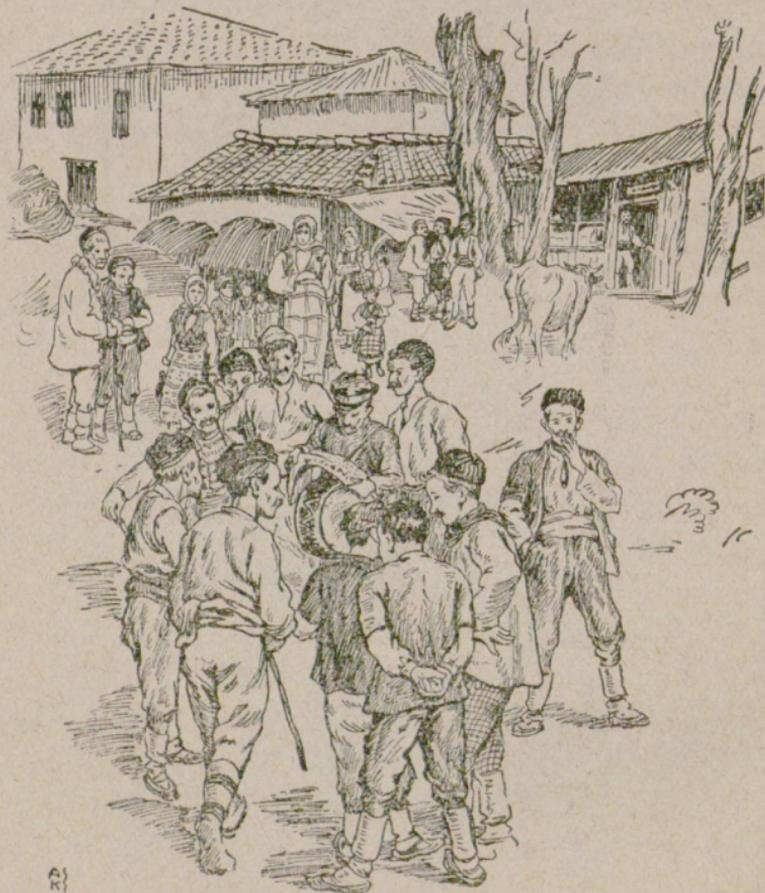
Павлина нищо не отговори, но вече не плачеше. Грозданъ бѣше неспокоенъ. Бързаше да излѣзе въ село, да се срещне съ другари, да разбере, да научи, кога и кжде ще потеглятъ.

* *

* *

Селото бѣше необикновено оживѣно. Сновѣха младежи. Разговаряха високо, едни се смѣеха, други пѣеха познати войнишки пѣсни. Селскиятъ глашатай бѣ оживилъ, като по чудо, цѣлото село. На другия день, привечеръ, една дружини отъ 50 души потегли за близкия градецъ, кждето бѣха призвани да се явятъ. Грозданъ даваше нѣкои съвети на Павлина и я молѣше да се върне въ кжщи, да не го изпраща. Сжщото направиха и другаритѣ му, но никой не можеше да спре женитѣ и децата, дошли да изпратятъ вѣнъ отъ селото любимитѣ си хора. Грозданъ цѣлуна малкия си синъ по челото, прегърна майка си и Павлина и бързо се откъсна и полетѣ. Вече тѣ не можеха да го догонятъ. Дружината, като ви-

хъръ се понесе и кривна, задъ селския
върбакъ и пое шоѐето. Дълго се о-

... СЕЛСКИЯТЪ ГЛАШАТАЙ БЪ ОЖИВИЛЪ,
КАТО ПО ЧУДО, ЦЪЛОТО СЕЛО . . . "

бръщаха, махаха съ кърпи и подхвърля-
ха шапки, въ знакъ на раздѣла. Кога-

то се изгубиха, съ наведени глави тѣх-

„ . . . ДРУЖИНАТА СЕ ПОНЕСЕ И ПОЕ ШОСЕТО...“
 нитѣ се прибраха по домоветѣ си...

III.

Не веднажъ тия спомени жилѣха като пчели сърдцето на Гроздана, И за да забрави той вземаше гждулката, за-свиряше нѣщо весело и мжката му се пилѣеше, както мъглата се пилѣе при духването на вѣтъра... Лицата на войниците изведнажъ просвѣтваха, оживяваха се. Тѣ забравяха умората презъ тежкия походъ като че ли Грозданъ окриляше душитѣ, прераждаше другаритѣ си.

Вечеръ, когато дружината спираше за отмора и огньове лумваха по цѣлия би-

лежане гърбоветъ имъ сж се схванали!.. Отъ всички, най-много Грозданъ се шегуваше. И закачкитъ му бѣха на мѣсто. При всѣко из вирване на снаря-

... И ТАМЪ НЕ СЕКВАХА ШЕГИТЪ И ЗАКАЧКИТЪ ...

да, той ще пусне нѣкоя и друга дума, та отъ смѣхъ да се превиватъ другаритъ му. А, когато ноцъ започваха да гугукатъ и нашитъ гаубици, тогава да видите отнѣкжде Гроздана!... Стои и брой, синковецътъ, и не се стърпява, навънъ отъ окопа ще се покаже да гледа, де ще паднатъ чернитъ гължбчета.

Като че ли може да види нѣщо, но, юнашко сърдце трае ли!... Все ната-тъкъ, къмъ неприятелскитѣ окопи, му бѣха очитѣ, и се радваше като дете при всѣко свѣтване на нашитѣ орждия. А, когато пѣкъ тия свѣткавици зачестѣха, тогава да го видите какъ маха съ рж-це и удря съ кракъ, като че ли хоро надъ окопитѣ играе!

— Маслото имъ свѣтихме. Ще ни помнятъ! Живъ арапинъ не вѣрвамъ да е останалъ. Така подхващаше на су-тринята Грозданъ и търсѣше гждулката, та хорце другаритѣ му да друснатъ.

V.

Така минаха нѣколко месеци. За-стоялиятъ животъ започна да дотегва. Не ги радваше вече дългата позицион-на война. Навикнали да вѣрвятъ само напредъ, войницитѣ се измжчваха въ бездействие въ тия окопи. Едва ги сдържаха да не полетятъ на своя гла-ва напредъ. За толкова кжсо време пре-косиха и Сърбия, и Ромъния, и Македо-ния. Кжде ли не бѣха, кжде ли не по-бедиха. А сега, сврѣли сж се въ тоя за-вой на рѣката, и съ месеци съ пушка да не гръмнатъ. Какъ може така? Чу-

се покриваха ноще. Обичаха се повече отъ рождени брата. Когато оставаха на-саме, шушукаха си. Майчиното си млѣ-ко, дето се вика, си казваха... Та само Гунйо знаеше защо Грозданъ залинѣ и замлѣкна; защо не посѣга вече на гж-дулката. Сгушени единъ до другъ до огнището, тѣ свѣткаха съ цигаритѣ си, преструваха се на заспали, докато би-вака се умири и заспи...

Едва тогава Грозданъ ще се на-дигне, ще се огледа наоколо, ще се из-кашля въ шепата си, па ще принуди гласъ, та само Гунйо да го чуе.

— Ехъ, да може за десетъ дена са-мо да ме пуснатъ. Мжка ми е, да ги видя, Гунйо. Нея... детето... Само да ги видя и ще се родя отново!

— Чакалъ си толкозъ, ще поча-кашъ още седмица—успокояваше го, за стотенъ пжтъ Гунйо.—И твоя редъ ще дойде. Не е хубаво другаритѣ си да пре-редишъ.

Грозданъ въздъхваше издълбоко, па казваше:

— Знамъ, Гунйо, но пусто сърдце, трае ли. Да не бѣше ми допратила то-ва писмо... Нѣщо стана съ мене. Знамъ,

вѣрна ми е жената, иначе не би ми писала така, но защо да е така?

Грозданъ не се стърпѣ и стана; сетне пакъ седна до Гунйо.

— Не се кахѣри, Гроздане,—следъ малко се обади Гунйо. Твоята Павлина е злато жена. Тя и безъ тебе ще му даде да разбере. А, че я задирялъ. Ехъ единъ ли мжжъ задиря. Та и Гаврилъ .. Нали още отъ мома я гони? Ти хубаво го натупа нѣкога. Прогони го отъ село. Сега е рекълъ да си отмъсти, като те нѣма. Що си е казалъ: „Сега Грозданъ е на фронта, ще му закача булката“. Глупава смѣтка си е направилъ. Безъ кръчмаря смѣтка. . .

И Гунйо дяволито смигна на Гроздана; потупа го по рамото, но Грозданъ все повече се ядѣше...

Не си вижда гърбицата, дето я носи. . . Море да ми падне, ще му я и правя, да не ме викатъ Грозданъ, ако не я изправя!

И следъ като запали цигара по-успокоенъ, продължи:

— Знамъ, Павлина го и не поглежда, защото ѝ е противенъ. . . Отъ тая страна съмъ спокоенъ, но мжчно

ми е; защо има такива хора, да калят светостта?

Тъй до зори и двама осъмваха, безъ да склопятъ очи. Все около това пусто писмо се въртѣха думитѣ имъ. А, въ сжщностъ, какво бѣше му писала Павлина? Съобщаваше му все хубави работи за малкия, който вече съ дървена пушка ходи да играе съ другитѣ деца и цѣлъ день трепе „арапитѣ“; за кравата, която се е отелила, за овцетѣ, които стариятъ пасе... Пишеше му и за роднинитѣ: едни сж се оженили, други умрѣли. А най вече, за грижата си: да се пази, та живъ и здравъ да се върне... Не ѝ тежи работата, не се оплаква, а моли Бога, поскоро да се свърши войната, та съ китка да го срещне.

За Гаврила само загатна... Опиталъ се да я спре, да ѝ заговори, но тя не го и погледнала. Само това пишеше за него, но пустиятъ му Грозданъ, Богъ знае що си помисли! Отъ влакно направи руно и иди следъ това го успокой! Не се стърпѣ, една заранъ при ротния командиръ се изтърси. Гледа ротниятъ навжсенитѣ му вежди, па се

досѣща, че има нѣщо важно да му каже. А Грозданъ, едва го държатъ крака.

— Какво има? Да не си боленъ?
— очуди се ротниятъ.

Грозданъ козирува, застава мирно и не свали ржката си.

— Писмо ми допращатъ, г-нъ капитанъ... Поузорени сж съ работа, пъкъ сама жена, какво може? Не ми е по сърдце другаритѣ да пререждамъ, но тоя пжтъ, ще ме простите, г-нъ капитанъ... Да може съ днешната смѣна да си отида.

— Затова гледамъ не ми ловишъ очитѣ. — Пошегува се ротниятъ. И братски го потупа по рамото.

— Иди писарьтъ да ти направи билета.

Изведнажъ, като че цѣла планина рухна отъ раменетѣ на Гроздана. Лицето му свѣтна въ усмивка, която откри бѣлитѣ му зжби.

— Покорно благодаря, г-нъ капитанъ — почти извика Грозданъ, направи кржгомъ и живо заудря съ чизмитѣ си.

VI.

Така никога не е тичалъ Грозданъ! Сърдцето му биеше, ще пукне отъ радостъ. Гунйо вървѣше следъ него и не можеше да го догони. Сега кой ти гледа Гунйо! Бързаше човѣка да смогне на време, да не закъснѣе съ билета... Не е близко; трѣбва чакъ на другия край на окопитѣ да се иде... А подъ земята мъчно се върви... Ту нѣкого ще срещнешъ, ще те спре, едва отъ него се откачишъ ще налетишъ на другъ... И всички искатъ да знаятъ разрешилъ ли му е ротниятъ отпуска.

Грозданъ нѣмаше врагове, затова всички се радваха, че си отива. Нѣщо повече, всѣки се мъчеше да му помогне въ нѣщо — навреме да смогне, да не закъснѣе — съ дружина да потегли. А какъ се радваха отпускаритѣ, че и Грозданъ ще ги придружава! Има кой да ги весели изъ пътя; щомъ сж съ него ще хвъркнатъ, нѣма да имъ дотежи пътя. А той, съ билета въ пазва, бѣше отъ всички прѣвъ. Оставаше му само раницата да намѣтне. Гж-дулката отдавна го удряше по кръста. Да не я зарави, най-първо нея бѣше

окачилъ. Нетърпеливъ, като младо впрегнато конче, чакаше само да потегли. Гунйо не се отдѣляше отъ него, ще го поизпрати малко, съ важни заръжки до тѣхнитѣ. Грозданъ тури писъмцето въ пазвата, до билета, зере Гунйо бѣше му сто пѣти вече казалъ, да го не изгуби. Чакаха да мръкне, та по-лесно да се измъкнатъ изъ окопитѣ. Пуститѣ му отпускари, какъ ще дочакатъ нощта! Не ги сдържа на едно мѣсто, съ мисълъ по-скоро да мръкне!

Да мине времето, Грозданъ ги събра въ землянката, засвири хоро, но малцина отъ отпускаритѣ се хванаха. Играха другитѣ да се наситятъ, зере скоро нѣма да чуютъ гждулката му... А тоя день, за чудо, нито едно орждие не гръмна, нито нашо, нито неприятелско.

Хубавъ бѣше пролѣтния день. Всичко наоколо бѣ разцѣвнало, раззеленѣло. Плахи птички прехвъркаха надъ окопитѣ; пчели и мушици весело бръмчеха; всичко живо се радваше на божие слънце, като че съ пѣсни благодарѣше на Твореца за пролѣтътъ и живота. Войницитѣ досега не помнѣха

— Още сега се разкиснахте, — смѣеше се той. — Ами Бабуна? Като деца, на грѣбъ ще трѣбва да ви нося...

— Да не мислишъ още тая нощъ? — обади се запѣхтѣлъ войникъ, когото чизмитѣ убиваха и понакуцваше.

— Разбира се, ще починемъ и ще поемемъ... На съмнало да сме горе, на върхътъ.

Двама - трима запротестираха, но Грозданъ бѣше неумолимъ въ шегитѣ си и тѣ млъкнаха.

— Ако ви слушамъ, за три дни нѣма да стигнемъ... А отпуската си върви...

Той бѣше правъ: всѣка измината минута бѣ скѣпа за него. Па и мнозина мислѣха сѣщото.. Колкото повече дни прекарать дома, толкова по-голъма е отмѣната за тѣхнитѣ... Женитѣ сж капнали сами, трѣбва мжжка ржка да ги отмѣни... Ехъ, да можеше да стигнатъ още тая нощъ, та утре, първиятъ день на отпуска, да ги свари при свои и близки...

Колко много отпускари въ Прилепъ! Малк тѣ вагончета на дековилката сж препълнени. . . Всѣки заелъ

мѣсто и чака да закипи „чайника“. Грозданъ съ дружината си пристигна късно. Нѣкои се опитаха да се качатъ, но бѣше невъзможно и слѣзоха.

Грозданъ не се двоумѣше — реши пешъ да поеме.

— Казвамъ ви, че ще изпреваримъ тоя чайникъ — засмѣ се той, като посочи дековилката... — Пжтувалъ съмъ съ него, та зная какъ върви... И костенурката ще го върне. А да е само това? Ще има слизане и бутане нагоре... Не се возя на такава кола. . . Хаджи пѣшовия файтонъ е най сигуренъ... Хайде, момчета!

И безъ да подканя повече, той пръвъ потегли. Поогледаха се другаритѣ му, промърмориха нѣщо, па тръгнаха да го догонятъ. А нощта ясна като день... Ни едно облаче на небето. Луната пълна и хубава като булка предъ вѣнчило, кротичко се смѣе. А оня ми ти пжтъ, лѣкатуши по билото на планината, блести като малка рѣкичка да ти е драго да вървишъ!

Едва е полунощъ; до съмване има още време. Не само ще бждатъ горе, но и отвждъ планината. . . А вед-

нажъ изкачили се, за слизане е лесно... Да лежишъ и да се търкаляшъ, пакъ ще стигнешъ въ дефилето... Такива мисли се роеха въ душата на Гроздана и му бѣше драго, че не е самъ, има съ кого дума да размѣни... Сърдцето му сякашъ пѣеше отъ радостъ. Мислено той се бѣ пренелъ дома си... Той е вече тамъ, отваря плетника и Мурго съ лай иде насреща му... Павлина е залисана въ кжци, чува какъ кучето скимти и се радва, показва се на прага и занѣмева отъ радостъ, не може крачка да пристѣпи... Той я прикрепя и цѣлува. Но де е детето? Оглежда се, нѣма го. . . Съ овцетѣ е — шепне му Павлина... — А мама? — Тя е на черкова, нали е сега недѣля...

Грозданъ се стресва изведнажъ. Задъ него бумти нѣщо съ чудовищна сила... Две огнени очи го заслѣпяватъ, отдрѣпва се и до самия него префучава камионъ, препъненъ съ отпускари. Войниците викатъ „ура“, чуватъ се пѣсни...

Назадъ, доста далечъ, въ завоя, свѣтятъ очитѣ на друго чудовище.

— Да го спремъ, момчета! . . . Ей тѣй, ще застанемъ срѣдъ пѣтя докато не го спремъ. . . Десетина души сме да ни кажатъ, все ще се намѣри мѣсто и за насъ...

Казана дума отъ Гроздана е хвърленъ камъкъ. Всички заставатъ и препрѣчватъ пѣтя. Грозданъ е отпредъ, изпѣчва гърди и засвирва съ гѣдулката... Но тя се не чува отъ бумтежа на камиона. . . Отначало той лети съ сила, дава сигналъ съ сирената, но никой не се помърдва. Още малко и ще ги прегази, ако не спре. Но сирковцитѣ и не мислятъ да се махнатъ.

На две крачки автомобилътъ спира. Чуватъ нѣкой ругае по нѣмски, а Грозданъ се хили насреща имъ и продължава да свири. Другаритѣ му съ рѣще обясняватъ на шофьора, че искатъ да се качатъ. Грозданъ съобразява и започва германския химнъ. Дойчовцитѣ млѣкватъ, слушатъ и едно мощно „хохъ“ отеква въ нощта. Викатъ и нашитѣ „ура“ и ето, тѣ сж вече въ камиона, до единъ се смѣстиха между наши и германски войници...

Грозданъ победи, или по-право —

съобразителността победи . . . Дойчовцитѣ сж любезни, даватъ му пура, говорятъ му нѣщо, което Грозданъ не може да разбере и камиона потегля наново, сега вече подъ звуцитѣ на „Шуми Марица“, срѣдъ възторженитѣ викове на отпускаритѣ...

IX.

Съ тая гждулка Грозданъ никога нѣма да остане гладенъ. Въ каквото и да е, той прѣвъ ще се вреди, а съ него и другаритѣ му, защото Грозданъ безъ тѣхъ не дѣлѣше нищо. Така бѣ и въ Велесъ. Макаръ и препълненъ съ войници влакътъ, Грозданъ се вреди; смѣстиха се, направиха и на другаритѣ му мѣсто...

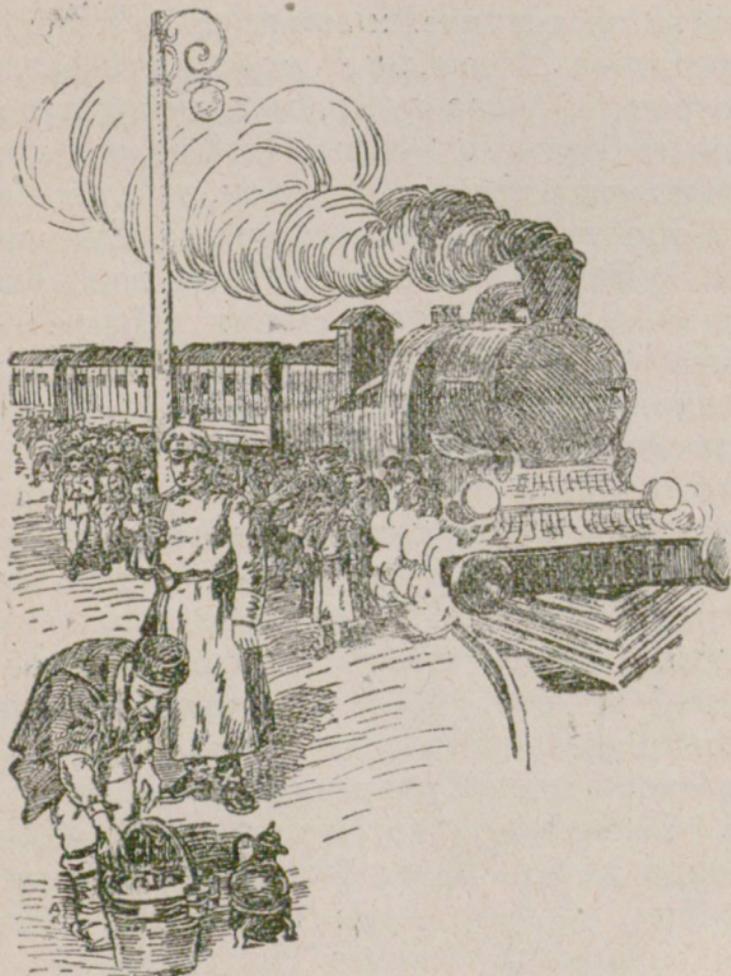
* *

* *

Славата му отъ день на день растѣше между офицери и войници... Дори и германцитѣ свеждаха глава, когато чуеха да пѣе пустата му гждулка. Спластени единъ до другъ като сардели, войниците бѣха честити, че между тѣхъ е и Грозданъ. Тѣ сами се бѣха притиснали, за да му сторятъ мѣсто...

Тренътъ полетѣ и мощно „ура“, като жива вълна, се понесе и залѣ

цѣлия влакъ, защото Грозданъ правъ
съ гѣдулката си даде сигналъ за тая

„ . . . МАКАРЪ И ПРЕПЪЛНЕНЪ СЪ ВОЙНИЦИ
ВЛАКЪТЪ, ГРОЗДАНЪ СЕ ВРЕДИ . . . ”

радостъ... Но всѣко нѣщо си има и своята мѣрка. Та и Грозданъ свирѣ, пѣ, лудува изъ вагона и капна. . . Той, както си седѣше, клюмна глава и заспа, човѣкътъ... Не бѣше отъ желязо да изтрае; толкова пжтъ, и толкова лудории и безсънни нощи... Спѣше като умрѣлъ, едва поемаше дѣха си, а по лицето му трептѣше блажена усмивка. Сънуваше хубави нѣща и не смѣеше дѣхъ да поеме, да не пропжди съня... Той е на нивата... Въ ржцетѣ му прѣщи ралото, грамадни буци черноземъ падатъ предъ краката му, но той не иска да знае. . . Ето, цѣлата нива е вече изорана. Следъ браздитѣ върви Павлина, цѣлата облѣчена въ бѣло; китката ѝ е като кръвъ червена... Никога Павлина не била тъй хубава! Върви следъ ралото тя и засява... Но ето небето се мръщи, черни облаци нависватъ. Грозданъ гледа буря скоро ще се разрази... Обръща се, да каже нѣщо на Павлина, но не я вижда вече... Следъ него цѣлата ята врабци, червени, черни и жълти врабци сж нападнали нивата и кълватъ. . . Всичко посѣто ще изкълватъ. . . Грозданъ взема камъкъ да ги пропжди,

маха ржка... и отваря очи... Гледа и не може да разбере къде е...

А тренътъ лети, лети и непрестанно пухти и трака и съ своята тежка монотонна пѣсенъ отново го успива и той отново затваря очи...

У Грозданови бѣха се разшетали отъ тъмни зори. Павлина бѣ се събудила посрѣднощъ; събуди я нѣкакъвъ лошавъ сънь и тя се уплаши и вече не можа да затвори очи. Тя покри малкиятъ, който бѣше отмѣтналъ чергата, запали малката лампичка и зашета изъ кжщи. Тоя шумъ събуди и майката на Гроздана, макаръ че тя бѣ изморена отъ вчерашната работа по къра.

Стариятъ, бащата на Павлина, бѣ съ овцитѣ на кошарата, затова майка ѝ спѣше самичка въ одаичката. Но, ето че и тя се разкашля, скръцна вратата и влѣзе при Павлина въ оджака.

— Що си подранила тѣй, дѣще?

Павлина се момжчи да се усмихне, но тъмна сѣнка пробѣгна по лицето ѝ.

— Лошъ сънь ме измжчи, мале... Нѣщо съ Гроздана ще се случи. Писмо не ни е допратилъ скоро: не знамъ — живъ и здравъ ли е...

спокойни и се въртѣха все около Гроздана.

— Кога му се пада редъ, снахо, да си дойде? Изведнѣжъ наруши мълчането майката на Гроздана.

— Знамъ ли. Подиръ две седмици, така ни бѣше писалъ. Но отскоро нѣмамъ хаберъ отъ него, та не знамъ.

Майката въздѣхна изтежко.

Кучето силно излая въ двъра; нахвърли се като бѣсно, но чу се подсвиркване. Изведнѣжъ кучето млъкна и заскимтѣ отъ радостъ.

— Стариятъ, трѣбва да е, — обади се Павлинината майка.

— Не е, тате... Кучето не му се радва така. Кой ли ще е?

Вратнята се тропна.

— Я излѣзъ, дѣще, вижъ кой е.

Павлина скокна като ужилена, отича и отвори вратата. Тя едва не падна, залюлѣ се и се опрѣ на стената.

— Боже, Гроздане!

Дветѣ жени изпуснаха вратената, изправиха се и загледаха къмъ вратата.

Тѣ не можеха да повѣрватъ на очитѣ си.

Нека си спи! И той съ три крачки се намъри въ стаята.

Павлина държеше лампата, а ржката ѝ треперѣше.

— Полека, Гроздане, ще го събудишъ. Снощи ни е веселилъ, все съ пушка въ ржка е ходилъ изъ стаята, Какъ е тичалъ, какъ е лудувалъ! Умори ни отъ смѣхъ.

— На тебе цѣлъ се е метналъ, синко, смѣше се майката, а очитѣ още влажнѣха отъ сълзи.

Грозданъ се надвеси надъ спящето дете. Той искаше да го цѣлуне леко, но устнитѣ му опариха детскитѣ бузички. То се събуди, протегна съ ржка, като мислѣше да прегърне майка си, но като отвори очи и видѣ свѣтналото лице на баща си, скочи и се хвърли въ прегръдкитѣ му.

— Тате!.. Мамо, тате си е дошълъ!

Детето църкаше като малка птичка въ ржцетѣ на Гроздана. Той го носѣше изъ стаята, цѣлуваше го и не знаеше какво да го прави отъ радостъ.

— Ела да видишъ какво ти е донесълъ татко,

— Ето, това пищовче... Ето и барабанчето... Отъ Велесъ съмъ ги купилъ. Павлино, тая шапка е за тебе.

— Боже, Гроздане, и за мене ли?

— И за старитѣ нося армагани. Къде е стария, Павлино? Донесълъ съмъ му германска лула.

— При овцетѣ е, Гроздане. Нали нѣма кой, той ги пасе.

Грозданъ е раздалъ на всички армагани, а най-много на Милчо. Сега е вече истински войникъ. Щомъ съмне — и ще хване махалата... Трѣбва да се похвали на своитѣ другарчета... А какъ ще играятъ на войници!...

Женитѣ отново се разшетватъ... Майката закла кокошка, а Павлина започна да точи зелникъ... Цѣлиятъ домъ се оживи; всички сж весели, шегуватъ се и се смѣятъ. Пустиятъ му Грозданъ, внесе радостъ въ цѣлата къща! Дочуха и комшиитѣ. Стринка Петровица не се стърпѣ, дойде за Гунйо да пита... Дойдоха стринкини, теткени, дойде и баба Вѣта, макаръ и 80 год., — куцукъ, куцукъ съ тояжката, дойде Гроздана да види, зере нейния Борисъ е въ ротата на Гроздана, та да чуе нѣщо за

него... Макаръ и нийде да не се е показалъ, цѣло село вече знаеше, че Грозданъ си е дошълъ. До обѣдъ се извървѣ цѣлата махала да пита... Ония, които бѣха загубили хората си, плачеха; други се радваха, че сж живи и здрави близкитѣ имъ...

Грозданъ всички утешаваше.

— Грѣхъ е да плачете — казваше той. — Загинали сж за България. Хълцукате, като деца... Всички ще умремъ рано или късно. . . Но по-добре е да умрешъ за нѣщо, отколкото мърцина...

XI.

На другия день, преди слънце, Грозданъ и Павлина бѣха вече на нивата. Бѣше неорано и незасѣто едно парче къмъ „Кривата круша“. Павлина сама не бѣше смогнала. И мило имъ бѣше и на двамата. Унесени въ спомени за ония дни, когато двамка сж вървѣли като сега. Макаръ и да сж минали години оттогава, тѣ чувствуваха още силата на она любовъ, чувствуваша, че не е отнета още оная вълшебна сила. За първъ пжтъ, следъ толкова време, тѣ се видѣха сами срѣдъ необятната природа, далечъ отъ хората,

дето можеха всичко единъ другиму да си кажатъ.

Павлина бѣше съ копринената шамия, която Грозданъ ѝ бѣ донесълъ армаганъ. Тя никога не е била тъй хубава! Грозданъ я гледаше и сърдцето му се топѣше отъ щастие. Той мълкомъ ѝ се радваше, а въ душата му неочаквано нахлуваше тревога, че, може би, не му е сждено да ѝ се радва за цѣлъ животъ. Войната още не се е свършила и че той е само госте инъ въ своя домъ. Но той бѣше каленъ въ боеветъ; като че тѣ бѣха станали негова родна стихия, затова тоя неволень смутъ изчезна при съзнанието, че неговиятъ животъ е обреченъ, защото още дѣлото не е спечелено...

И мислено той се пренесе тамъ, въ окопитѣ, при своитѣ другари.

— Какво ли правятъ безъ мене сега тамъ? Кой ще ги весели? Кой ще ги окуражава въ боеветъ?

И нѣщо жегна сърдцето му.

— Кжде мислишъ, Гроздане?

Грозданъ се селва, помжчи се да се усмихне, да скрие своята истинска мжка, но бѣше безсиленъ:

— Домжчнѣ ми за тамъ, Павлино.

— Какво приказвашъ! — очуди се Павлина.

— Свикнахъ съ тѣхъ, Павлино... Знаешъ, безъ мене имъ е пусто тамъ. Нѣма кой да имъ засвири, да ги весели...

— Боже, Господи! Не ти ли дотегна, Гроздане?

— Дотегва, когато нѣма работа, не се биемъ...

— Знамъ, другитѣ ти сж по-мили отъ жена и дете.

— И за васъ ми е мило, Павлино. Когато съмъ тамъ, цѣль день ви мисля, но дойда ли тукъ, мисля за тѣхъ... Бойни другари сж това!... Три години съмъ съ тѣхъ всрѣдъ дъждъ, снѣгъ и куршуми... Ехъ, забравя ли се всичко туй!

— Не ме обичашъ ти, — просълзи се Павлина. — Ако ме обичаше, не би говорилъ така.

Стана му мжчно, на Гроздана... И защо трѣбва да ѝ говори... Женитѣ съвсемъ не мислятъ така... Слабъ имъ е ангела... Дай имъ да плачатъ само.

— Азъ се пошегувахъ, Павлино... Не разбирашъ ли отъ шега? — И той нѣжно я погали и изтри сълзитѣ ѝ. Тя изведнѣжъ стана весела, като че нищо не е било. Резвесели се и Грозданъ. Работата имъ спорѣше и тѣ не се спираха да си починатъ и лицето имъ свѣтѣше отъ щастие.

Тѣ бѣха седнали единъ до другъ да закусятъ.

— Не ме дочака синецътъ... джомбужъ да си направя — засмѣ се Грозданъ. — Отде е подушилъ, че съмъ си дошелъ?

— Ихъ, и ти, Гроздане!... Отъ тоя кривчо ли ме пазишъ? — и Павлина кръшно се изсмѣ. — Че азъ за смѣхъ ти бѣхъ писала... Ако знаехъ, че си такъвъ...

Грозданъ се изчерви; видѣ се смѣшенъ съ своята ревностъ предъ читѣ на Павлина и наведе виновно очи.

— Отъ Гаврила ще ме пази — смѣеше се Павлина.

— Но той те обича, Павлино. Още отъ мома те обича.

— Нека ме обича. Виновна ли съмъ?

— Знамъ, не си. Но като те обича, нѣкакъ си мърси името ми, мърси нашата святостъ.

— Ти турчинъ ли си? — закиска се Павлина.

— Не съмъ турчинъ, но всѣки да си знае мѣстото.

— Но и той не е кривъ. Сърдцето му е такова. Досега лоша дума не ми е казалъ.

Павлина прибра закуската въ торбичката, погледа Гроздана, па се замисли. По-рано не е билъ такъвъ; не е човъркалъ тѣй издълбоко... А сега, отъ нищо прави нѣщо! — Тѣй се питаше тя и не може да си обясни. . .

Къмъ здрачъ тѣ потеглиха къмъ село, но вече говорѣха за друго. И двамата забравиха Гаврила, като че ли нищо не е било.

XII.

Въ недѣля на хорото се бѣ стекло мало и голѣмо. Грозданъ ще свири — тѣй се носѣше отъ уста на уста Бѣха дошли и отъ близкитѣ села моми и млади ергени. На мегдана предъ черковата нѣмаше кжде игла да пусне човѣкъ. Подъ двата брѣста вече се ви-

еше хорото. Грозданъ, изправенъ срѣдъ живия голѣмъ обрѣчъ, съ гадулката оживяваше цѣлия мегданъ.

Ржката му невидимо удряше по струнитѣ, които пѣха, сякашъ, съ неземна сила, можеха мъртвия да съживятъ и разиграятъ. И старитѣ, ако не играеха, не стоеха мирно, потропваха въ тактъ на гадулката. А на младитѣ сърдцата имъ ще изкочатъ, като че Грозданъ удряше по тѣхнитѣ струни.

Живиятъ обрѣчъ ту растѣше, ту се откъсваше. . . Уморяваха се едни, други бързаха да се хванатъ, а гждулката не млѣкваше още.

Павлина играеше между булкитѣ и не отдѣляше очи отъ Гроздана. Тя се унасяше въ миналото, въ своето моминство, когато за пръвъ пжтъ Грозданъ ѝ стана свиденъ. И сърдцето ѝ заудря съ предишна сила и я опиваше. Гледаха я старитѣ жени и се радваха на хубостъта ѝ. Не бѣха я виждали скоро да играе, само кога Грозданъ биваше въ отпускъ. Не бѣ тя като нѣкои млади булки да не хае, че мжжетѣ имъ сж на фронта, та да се нагиздятъ, да поскитатъ като моми. Нѣмаше ли го

Грозданъ, тя не се мъркаше на хорото дори. Сега Грозданъ е тукъ и е радостна, ще си поиграе. А хубава бѣше шамията ѝ, писана и отъ коприна, много булки ѝ завидѣха! Пъкъ ѝ приличаше, като че за нея бѣше правена! Ехъ, имаше и зли езици, хора завистливи, които чоплѣха издълбоко, да очернятъ, да одуматъ и Павлина. А само тя ли имъ е въ устнитѣ? За всѣки, билъ той и светецъ, пакъ ще намѣрятъ време за одумки. Павлина си ги знае — и не дава ухо на хоратитѣ имъ. Не имъ се сърди, а се приструва, че нищо не знае... Широко свѣтъ, хора разни. До здрачъ, хорото не се разтури. Едва Грозданъ спрѣ, да се отмори и гледатъ, Станю надулъ е гайдата си. Запѣхти ли ручалото на свършекъ, ще почне Мунчо съ кавала. Следъ това Грозданъ ще почне, така до тъмно. Не се наиграха пуститѣ му млади! Хорото свърши, а тѣ още свѣткатъ съ очи къмъ свирачитѣ. И на тъмно, ако имъ уйдисваха, биха си поиграли...

XIII.

Отпускари имаше много на село: все Грозданови другари. Като ги гле-

дашъ войници, струва ти се, че въ село се е премѣстилъ фронта. . . Тѣй много надошли сега. Но всички не бѣха отъ Гроздановото село; сбрали сж се отъ много близки села, защото въ Криводолъ, Гроздановото село, въ недѣля е като панаиръ, могатъ отъ сърдце да си поиграятъ, да се повеселятъ, щомъ Грозданъ е тукъ, щомъ той ще свири...

* *

* *

Та кой не познаваше, кой не обичаше Гроздана! Вечеръ, въ механата ще го наобиколятъ, па ще питатъ и разпитватъ. Всѣки чака да чуе отъ Гроздана новото, да разбере какво се върши на фронта... И радваха се старитѣ, очитѣ имъ се просълзяваха отъ радость, когато Грозданъ имъ описваше победитѣ.

— Къмъ края сме — говорѣше възбудено той. — Три години сме сѣяли, сега трѣбва да жънемъ... Трѣбва здраво да държимъ, зере изпуснемъ ли, отиде, та се невидѣ... Неприятелтъ това и чака. Не виждате ли съ цѣлъ свѣтъ се биемъ?... Какво ли

не докараха срещу насъ?... Черни като дяволи. А збитѣ имѣ лъщатѣ като снѣгъ...

— Брей, брей, брей! — цѣкаха съ езикѣ старцитѣ.

— Каква ли не сганѣ сж насѣбрали!... Но нашѣ Ганю, не се плаши. Та ви казвамѣ, това англо-френцитѣ, не сж прости хора... Уловили дивитѣ по Африка и не знамѣ де си и ги пращатѣ напредѣ за нишанѣ на нашитѣ куршуми... А тѣ надире си гледатѣ кефа—ядатѣ пиятъ... А така война не се води. Да опънатѣ като насѣ, па тогава да ги видимѣ!

И имѣ е драго на старитѣ, че така се слави името ни...

— Много сж враговетѣ ни, синко, — изведнажѣ, се обажда нѣкой. — И мразятѣ ни; да могатѣ, ще ни глътнатѣ. Но единѣ Богѣ е съ насѣ. Само той гледа правото.

— Така е, дѣдо Нешко — подхваща Грозданѣ. — Правото ще победи. Сега сж ни узорили, защото сж голѣма сганѣ.—Така кротко имѣ говорѣше Грозданѣ. И всички поклащаха глава, зерѣ правдиви бѣха думитѣ му.

— Днесъ секретарь бирника вестникъ ни чете — каза нѣкой. — На добре отивало... Хубавъ пердахъ сж яли...

— Истина ли? — Извика като ужилень Грозданъ...

— Днесъ предъ общината ни го чете...

— А ние, отпускаритѣ, се излежаваме тукъ. Тѣ тамъ се биятъ, а азъ съмъ се размекналъ тукъ, на хоро младитѣ събирамъ.

— Ехъ, не сж малко и тамъ, Гроздане.

— Не думай така, дѣдо Божине. Шестъ месеци да стоишъ въ окопитѣ и да чакашъ тоя день!... И тъкмо кога да се поразмърдатъ нашитѣ, да не бждешъ тамъ, а тукъ. Голѣмъ срамъ е това за мене.

— Не си ти кривъ, синко, така се е случило.

— Не трѣбва да бжде така, дѣдо Божине! Ако всички се свремъ въ кжци тамъ кой ще пази? Още утре вземамъ раницата и. . .

XIV.

При влизане въ кжци, първата дума на Грозданъ бѣше: Павлина да

го стяга за пжтъ.

— Кжде ще ходишъ, Гроздане, — тревожно запита тя.

— На фронта. Нашитѣ сж се размърдали.

Павлина се олюлъ при тия му думи. Тя искаше да каже нѣщо, но гласътъ ѝ заседна на гърлото. Дотичаха и старитѣ.

— Синко, полудѣлъ ли си? Още седмица имашъ.

Павлина не можа да удържи сълзитѣ, закри очи съ престилката и излѣзе... Тя знае, че каквото каже Грозданъ, това ще бжде. И защура се младата жена изъ кжци, но сама не знаеше какво прави. Грозданъ самъ взе раницата и започна да прибира едно—друго.

— Дано сваря — мислѣше той. — Ще ме е ядъ, ако отида — и пакъ да закисна на едно мѣсто!...

И цѣлия фронтъ оживѣ предъ очитѣ му. Той виждаше другаритѣ си, гледашъ какъ свѣткаха гаубицитѣ, чуваше барабанныятъ огънь по цѣлото протежение на неприятелскитѣ позиции... Всичко това оживяваше въ съз-

нанието му и той се въртеше отъ кюше на кюше, безъ да може да си намъри мѣсто.

Сложиха за вечеря и Грозданъ яде съ такава охота, като че ли нѣ бѣ ялъ отъ вчера. И тритѣ жени седѣха като сѣнки, съ подпухнали отъ плачъ очи.

— Стига сте ме оплаквали! — разсърди имъ се той. — Слава Богу, още съмъ живъ. Когато умра тогава плачете!

Павлина не хапна нито троха. Укорнитѣ очи на Гроздана я сепваха и тя посѣгаше отвреме-навреме къмъ паницата, туряше залци, но ѝ присѣдаше. Грозданъ се забавляваше съ детето. Взелъ го на колѣнетѣ си, той го милваше и му се радваше.

— Татко ти ще си отиде утре... И после пакъ ще дойде, за да ти донесе по-хубави играчки...

— Азъ искамъ да ми купишъ пушка.

— Ще ти купя, татковото и пушка, и сабля.

— Мале, тате ще ми донесе и пушка — зацърка отъ радостъ малкиятъ.

— Искамъ само да слушашъ майка си. Хайде сега легни си — и той го цѣлуна по челото.

— Не искамъ. Не ми се спи...

— Легни си, татковото, че е късно вече. Хайде! — И Грозданъ го вдигна и подаде въ майчинитѣ ръце. — Ти си добро дете, ще слушашъ тато си.

Павлина го притисна до гърди и скри разплакано лице въ пазвитѣ на детето и го отнесе въ одаята. Грозданъ се пошегува нѣщо, но старитѣ жени бѣха като унесени.

— Пъкъ, пази се, синко — следъ мжчително мълчание заговори майка му.

— Каквато си луда глава, единъ Богъ да те пази!

— Еднѣжъ ще се мре, мале — засмѣ се Грозданъ. — Какво се толкозъ боите отъ умирачката?... А, ако остана живъ и се върна? Ако победимъ и се върнемъ съ пѣсни у село. Ще плачете ли тогава?

— Господъ да те пази, Гроздане, това знамъ! — поуспокои се майката и, като се прекръсти, стана отъ софрата. И отново зашетаха женитѣ. Грозданъ не се стѣрпѣ, излѣзе въ

чаршията да се срещне съ другари, да научи нѣщо. Мисълта му бѣше все тамъ — въ окопитѣ и искрено въ душата си се радваше, че ще потегли. Затова търсѣше другари, да мине по-скоро времето...

XV.

Грозданъ не потегли самъ, а съ още трима, на които отпускътъ се бѣше свършилъ. Тѣ бѣха на сжщия фронтъ, къмъ Червената стена. Съ мжка той се изтръгна отъ прегръдкитѣ на Павлина. Не можеше да търпи женски сълзи и сега, когато се видѣ далече отъ своитѣ, спокойно въздъхна. А изъ треноветѣ — само войници! Едни си отиваха, други се връщаха. Гаритѣ гъмжеха отъ войници. Като че ли тамъ е спокойно и тоя народъ е тръгналъ да се весели. Кой можеше да каже, че тамъ кипи сражение на животъ и смъртъ?

Въ трена научи за неочакваното раздвижване на цѣлия юженъ фронтъ.

— Кжде ще търся сега нашитѣ?
— питаше се въ себе си той. — Ехъ, да стигна веднѣжъ, лесно ще ги намѣря. Хубаво сме ги притиснали — радваше

се той — Да видятъ какъ се диша на тѣсно! Шестъ месеца тоя проклетъ завой на Черна ни стопи душитѣ! Нека се поразширимъ мѣничко.

Тренѣтъ летѣше, летѣха и мислитѣ на Гроздана все около това: дали ще стигне навреме, та да се поопърли въ барута... И какъ се радваше, когато виждаше германска артилерия, че отива въ подкрепа на нашата! Такова раздвижване на войскитѣ той още не бѣше виждалъ. Прехвърляха германски части къмъ южния фронтъ.

Той гори отъ нетърпение по-скоро да стигне. А какъ ще изненада другаритѣ си, когато презъ нощта тихичко се промъкне при тѣхъ въ окопитѣ! За да ги очуди, още при влизането, ще засвири съ гждулката. Но, ако не е време за шеги, ще грабне пушката и... Нека стигне само, ще знае какъ... За пръвъ пжть не влиза въ сражение...

XVI.

Гърми, като че ли ще има буря... Все по-ясно се чуватъ гърмежитѣ.

— Биятъ се — зарадва се Грозданъ и усили крачкитѣ си къмъ окопитѣ на своята рота. Той бѣ чакалъ

съ нетърпение да мръкне. Нашата артилерия бълваше огънь... Стотици разноцветни ракети като падащи звезди се топѣха въ нощта и цѣлата околностъ просвѣтваше въ далечината.

— Подготвятъ нашитѣ настѣпленіе — зарадва се Грозданъ. — Не съмъ бързалъ залудо...

* *

* *

На нѣколко крачки отъ него се прѣсна единъ снарядъ; земя достигна чакъ до него, но той не трепна, не се запази дори, а побърза да влѣзе въ окопитѣ. Той виждаше залегнали другаритѣ си, чуваше шепота имъ и, макаръ и въ тъмно, вече ги разпознаваеш. Ето окопа и на ротния командиръ. Грозданъ му козирува и се престава, а той го гледаше и не можеше да повѣрва на очитѣ си...

— Съ аеропланъ ли дойде, Гроздане? — очуди се ротниятъ. — Едва днесъ наредихме, отпускаритѣ да се върнатъ.

Грозданъ се смѣе:

— Безъ мене сте я почнали, г-нѣ капитанъ... Не е право това.

— Значи, по собствено желание

стоятъ свити. Вече до гуша имъ е дошло отъ това близко съседство!

Нощта бѣ тъмна. Небето цѣлото въ облаци бѣше нависнало. На две крачки не се виждаше нищо. А и въ неприятелскитѣ окопи е тишина. Бѣха затихнали и последнитѣ гърмежи. . . И тамъ може би дебнѣха моментъ за настѣпление, или бѣха нащрекъ да предотвратятъ нападението. Тая зловеща тишина най-много безпокоеше бойцитѣ...

Грозданъ отдавна съ четирима пропѣлъзѣ надъ окопитѣ. Притаили дѣхъ, смѣлчагитѣ пѣлзеха така леко, че ами се не чуваха. Припѣлъзяха крачка и спраха, послушваха се и отново пропѣлъзяха. Последваха ги още четирма, следъ тѣхъ още двама. Нощта ги обви. И пакъ отново сжщата прокобна тишина. Тѣ се прѣснаха въ разни страни, на десетъ крачки единъ отъ другъ. Тѣ не се виждаха, не се чуваха, но се чувствува а едно. Два часа вече какъ пѣлзеха, а нѣмаше тридесетъ крачки да сж извървѣли. Тѣ дебнѣха, слухтѣха. И най-малкиятъ шумъ на тревата ги спира на мѣстото имъ.

Грозданъ бѣ прѣвъ: спрѣше ли той

— спираха всички; помърднѣше ли, и другитѣ ще се раздвижваха като че ли той бѣше главната пружина, която движи останалитѣ колелца на общия механизъмъ. Тѣ знаеха, цѣли превърнали се на слухъ и зрѣние, казано имъ е: прѣвъ хвърли ли Грозданъ бомбата въ единъ мигъ — и другитѣ.

... Пълзѣше той, заслушваше се, но отпреде си нищо не виждаше. Като че ли черна подвижна стена бѣ предъ очитѣ му и той я гони. Протегна съ ржка да я хване и отново пропълзя... Три часа вече какъ се луташе, а му се струваше, че е все на едно мѣсто... Почва да му догегва това пълзене и той клекна, услуша се и избърза клечешкомъ нѣколко решителни крачки... Пакъ се спрѣ и отново прибѣгна... Изведнажъ той спрѣ, приравни се съ земята и не шукна. Нѣ колко неприятелски ракети прорѣзаха тъмната завеса на нощта... Грозданъ съзрѣ на двадесетъ крачки нѣкаква фигура. Стори му се, че единъ ракетъ наблизо до него се стопи... И тоя ракетъ бѣ решителенъ за него; той ясно видѣ двама неприятелски часови, приклѣкнали единъ до другъ, вгледани

предъ себе си. Тая свѣтлина му очерта и окопитѣ... Та той е толкова близо вече!...

Грозданъ знаеше, че и другаритѣ му сж близо, той ги чувствуваше. Сега цѣлата му мисль бѣше завладѣна отъ едно—какъ незабелязано да стигне до тамъ? Двата войника бѣха тѣй близко, че му бѣше чудно, какъ досега не сж го забелязали. Постоя нѣколко минути така неподвиженъ, предпазливо пропѣлъзѣ, още нѣколко крачки и пакъ спрѣ. Сега напрегна зрението си, но нищо не видѣ; услуша се и стори му се, че чува нѣкакъвъ неразбранъ шепотъ. Далече влѣво се стопиха още нѣколко ракети и въ дрезгавината Грозданъ видѣ отново двата неприятелски войника толкова близо до себе си.

— Сега е момента — каза въ себе си той и леко се изправи. — Вече връщане нѣма.

Стисналъ въ ржка бухалката, той пропѣлъзѣ още нѣколко крачки, спрѣ се и съ всичка сила, запрати бомбата предъ слисалитѣ се френски часови. Чу се единъ, втори и трети трѣсъкъ. Обадиха се и другаритѣ му, които бѣха на де-

сетина крачки отъ него. Неприятелскиятъ окопъ пламна. Всѣки бѣше хвърлилъ по шесть бомби. Тревожно „ура“ се изтръгваше при всѣко мѣтване на бухалкитѣ. Нашитѣ храбърци чуваха стжпкитѣ на ротата си; тя вихрено долетѣ, залегна и войницитѣ единъ презъ другъ замѣтаха бухалкитѣ...

Мощно победно „ура“ отекна въ далечината. Противникътъ не успѣ да се опомни. Презъ пламъцитѣ на бомбитѣ се виждаха какъ забъркано излизаха и се лутаха въ мрачината. Нѣкои по-смѣли, окопитили се, хвърлиха нѣкоя и друга бомба, започнаха да стрелятъ, но туй бѣше само мигъ. Окопитѣ бѣха цѣли озарени отъ бомбенитѣ взривове. — Нашитѣ храбърци съ натъкнати ножове бѣха влѣзли въ окопитѣ. Противникътъ отстжпи.

Гроздановата „Шуми Марица“, се губѣше въ мощното „ура“. Той пръвъ бѣше влѣзълъ въ окопитѣ. Следъ това млъкна и никой не видѣ Гроздана. . . Той съ двадесетина другари бѣше тръгналъ по диритѣ на противника и не му позволи да влѣзе въ вторитѣ окопи. Обади се нашата артилерия. Не закъснѣ

и неприятелската. И се започна бой неравенъ и страшенъ. Загърмѣ стихиенъ ураганъ, който не млъкна до сутринята.

XV. II.

Зачудиха се, когато изведнажъ млъкна Гроздановата гждулка. Още въ атаката я чуха и млъкна. Въ тая бъркотия, никой не го потърси. Мислѣха си, че се потайва нѣкжде изъ окопитѣ. Пъкъ и време ли бѣше да се мисли за другитѣ? При тоя трѣсъкъ. Едва призори, когато ротниятъ фелдфебель се надигна надъ окопитѣ, за да поразгледа позицията, видѣ прострѣнъ почитѣ си войникъ. Той бѣше така близо надъ окопа, че фелдфебелтъ можеше съ ржка да го досегне.

— Убитъ! — помисли си той. — И предпазливо го дрѣпна за крака.

Чу му се, че нѣкой изохка. Вгледа се добре и видѣ, че лежащиятъ повдигна едната си ржка.

— Раненъ... — По-скоро, — викна фелдфебелтъ на двама войници, елате да ми помогнете...

Предпазливо и тримата снѣха ранения въ окопа и какво бѣ очудването

имъ — познаха Грозда а... Лъвиятъ му кракъ бѣ цѣлъ въ кръвъ, лицето — пожълтѣло. Той отвари широко очи и пакъ ги затвори — губѣше съзнание... На кръста му висѣше едно парче отъ гждулката, другата частъ бѣ отнесена кой знае кжде отъ гранатата.

— Кжде ли е ударенъ? — Въ бедрото, навѣрно, — питаше фелдфебела.

Дойде и ротниятъ командиръ; дойдоха и фелдшеритѣ, разрѣзаха панталона и чизмитѣ, превързаха раната и двама носачи на носилка предпазливо изнесоха Гроздана изъ окопа...

— Грозданъ, Грозданъ е раненъ! — отъ уста на уста се разнесе тая вестъ.

Отъ всички най-много се тюфкаше Гунйо, ефреторътъ.

— Не се пази. . . Колко пжти му подвиквахъ да слѣзе въ окопа. . . По едно време, гледамъ, нѣма го... трѣбва да се е махналъ, думамъ си... А нѣщо все ми казваше: да се кача, да провѣря... Кешки да бѣхъ се качилъ. Види се, тогава е падналъ...

— Храбрецъ! — мълвѣше ротниятъ.

И неспокоенъ, поиска телефона на полковия лѣкаръ.

— Ало. Докторе, вие ли сте? — Зарадва се ротниятъ, когато чу поканата на телефониста да говори. — Да азъ съмъ, капитанъ Милановъ. . . Какъ е Грозданъ. . . Нашиятъ Грозданъ? Подобре ли? Значи не е опасно? Ехъ, благодаря ви, докторе! Той е юначага. Бърже ще навакса изгубеното. . . Още веднъжъ ти благодаря, докторе. . . До виждане! И ротниятъ затвори телефона, но тоя пжтъ просвѣтналъ отъ неудържима радостъ. . . А тая радостъ като електрически токъ успѣ да премине въ сърдцата на Гроздановитѣ другари.

— Държа басъ, ако следъ единъ месецъ Грозданъ не си дойде! Нищо не му е; пощипнало го парче отъ граната. . . И не е опасно — въ бедрото. Помнете ми думата, нѣма да мине и месецъ и ще ни се изтърси. Радваше се Гунйо

XIX.

Отъ превързочното мѣсто още на другия день отнесоха Гроздана за полската болница въ Прилепъ. Санитарна камионетка и още трима ранени като въ лѣлка ги отнесе. Презъ всичкото време не охна, пустиятъ му Грозданъ.

Той забрани да се пише на домашнитѣ му. Не искаше да ги тревожи, а самъ имъ писа, че е добре и да не вѣрватъ на разни слухове по него.

Минаха две седмици и той бѣше вече добре. Позволиха му съ патерица да се движи изъ стаята, даже да опитва и съ ранения кракъ. А само това чакаше Грозданъ. По-цѣли дни не миряса. Обиколяше всички болни, излизаше вънъ, сетне пакъ се прибираше; не му се седѣше на едно мѣсто. Мжка го хвана, нѣма я гждулката. Вече нѣколко дни какъ се моли на доктора да му я допратятъ. Той не знаеше, че нищо не бѣ останало отъ нея. Докторътъ знаеше самата истина, но го залъгваше, че е разпоредилъ да му я пратятъ. Само се чудѣше защо я забавятъ. И може ли на Гроздана да се каже истината? Докторътъ бѣше наредилъ да се запазятъ останкитѣ; бѣше поржчалъ въ София за нова гждулка и всѣки день очакваше да я донесатъ.

Дотогава Грозданъ ще бжде съвсемъ здравъ и лесно ще се примири съ загубата си.

Единъ недѣленъ день, докторътъ влѣзе засмѣнъ, въ ржце съ книжа и нѣкаква малка черна кутийка. Той спрѣ предъ Гроздановия креватъ, потупа го по рамото и, въ присѣствие на всички болни, съ тържественъ гласъ, каза:

— Поздравлявамъ те, г нъ. младши подофицеръ! Ето заповѣдта за твоео производство. . . А ето и друго: този кръстъ за храбрость... — И докторътъ окачи на гърдитѣ на Гроздана блѣскавия кръстъ.

— Ура! — извикаха другаритѣ му — и почнаха да ржкоплѣскаатъ и да му стискатъ ржцетѣ.

Грозданъ бѣше като замаянъ. Свѣтла усмивка озари лицето му и той отъ сърдце поблагодари. Но единъ мигъ и лицето му потъмнѣ. . . Черна сѣнка премина и угаси блѣсъка на очитѣ му.

— Ами гждулката ми, г-нъ докторе? Още ли не я допращатъ...

Докторътъ за мигъ остана смутенъ.

— И тя ще дойде, Гроздане... Днесъ или утре ще я имашъ.

— Сега трѣбваше да бжде тукъ — каза Грозданъ. — Сега, кога съмъ удостоенъ съ тая честь. . . Нали трѣбва

хорце да друснатъ тукъ, другаритѣ ми?
Съ какво да отпразднуваме тоя день?

XX.

Измина още една недѣля и Грозданъ хвърли патерицата. Той слабо по-накуцваше още, но докторътъ го увѣри, че следъ единъ месецъ ще тича като че ли нищо не е било. И Грозданъ сега му вѣрваше, защото, наистина, отиваше на добре.

— Дано по-скоро бжде това, г-нъ докторе! Домжчнѣ ми за другаритѣ. Нали ще ме изпишете да отида на фронта?

— Рано е още затамъ. Гроздане... Трѣбва да се поправишъ... Следъ като си по-инешъ единъ месецъ въ кѣщи тогава.

— Ами гждулката? Още ли я нѣма, г-нъ докторе? — за стотенъ пѣтъ подсеца Грозданъ...

Докторътъ излѣзе и следъ малко донесе нѣщо продълговато, увито въ вестници.

— Гждулката ми! — извика като дете Грозданъ и грабна пакета отъ ржцетѣ на доктора.

останки отъ ржцетѣ на санитарѣ, който бѣ я донесълъ и скрилъ задъ гърба си.

Грозданъ като я видѣ, подскочи.

— Убили я.. Гждулката ми убили! каза той и той я притисна до сърдцето си.

И той захлупи съ ржце очи и за пръвъ пжтъ заплака...

□ НАЙ-СТАРИЯТЪ ПЛУГЪ НА СВѢТА -- Въ германския градъ Аурихъ археолози изкопали най-стария досега познатъ плугъ на свѣта. Споредъ археолозитѣ, плугътъ датира най-малко отъ 5,500 години преди Р. Хр. По всичко плугътъ прилича на старогръцкитѣ плугове, които познаваме по описанието на историка Хезиодъ, отъ епохата преди Р. Хр. Вѣроятно плугътъ билъ употребяванъ за изравняването на лека и пѣсъчлива почва. Отъ неговата направа може да се заключи, че самъ човѣкъ го е влѣкълъ и така е оралъ нивата си. Тоя най-старъ плугъ на свѣта ще бжде предаденъ на берлинския археологически музей.

□ СОЛЕНОСТЪТА НА МЪРТВОТО МОРЕ. Въ Мъртвото море има повече отъ 20 на сто соль. Тамъ не е възможенъ никакъвъ животъ. Най-голямата дълбочина на морето достига 400 метра. Рѣката Йорданъ се влива въ Мъртвото море.

▣ МЕЧКИТЪ ПРЕЗЪ ЗИМАТА.

Какво правятъ мечкиѣ презъ зимата? Мжжката спи презъ цѣлата зима безъ да яде нѣщо. Презъ сжщото време, женската мечка обикновено ражда и това, което е най-чудното, храни малкиѣ си рожби безъ самата тя да взема храна.

▣ **НОВЪ СВѢТОВЕНЪ АВТОМОБИЛЕНЪ РЕКОРДЪ.** Наскоро е билъ установенъ новиятъ автомобиленъ рекордъ за бързина отъ Малкомъ Камбелъ, съ 253·968 мили въ часъ, съ автомобилъ отъ 1500 конски сили. Предшниятъ рекорцъ бѣ спечеленъ сжщо отъ г. Камбелъ, съ 246·736 мили въ часъ, съ сжщия автомобилъ.

▣ **ПЪРВИЯ ГЕРОЙ НА ПАРАШУТА.** Първиятъ човѣкъ, който е скочилъ отъ балонъ и се спусналъ съ парашутъ на земята отъ 300 метра височина е билъ французинътъ Гарнеренъ. Първото му спущане излѣзло много сполучливо. Обаче, при втория опитъ загиналъ. Днесъ парашутитѣ много се употрѣбаватъ въ авиацията. Въ Съеди-

ненитѣ щати има особенъ клубъ на спускалитѣ се поне веднажъ съ парашутъ, който клубъ брои 400 члена.

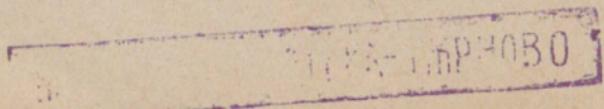
▣ НАЙ-ДЪЛГИЯТЪ МОСТЪ НА СВѢТА. Най-дългиятъ мостъ на свѣта днесъ е желѣзнопътниятъ и за пешеходци мостъ, който минава презъ Голѣмото Солено езеро въ Съединенитѣ щати.

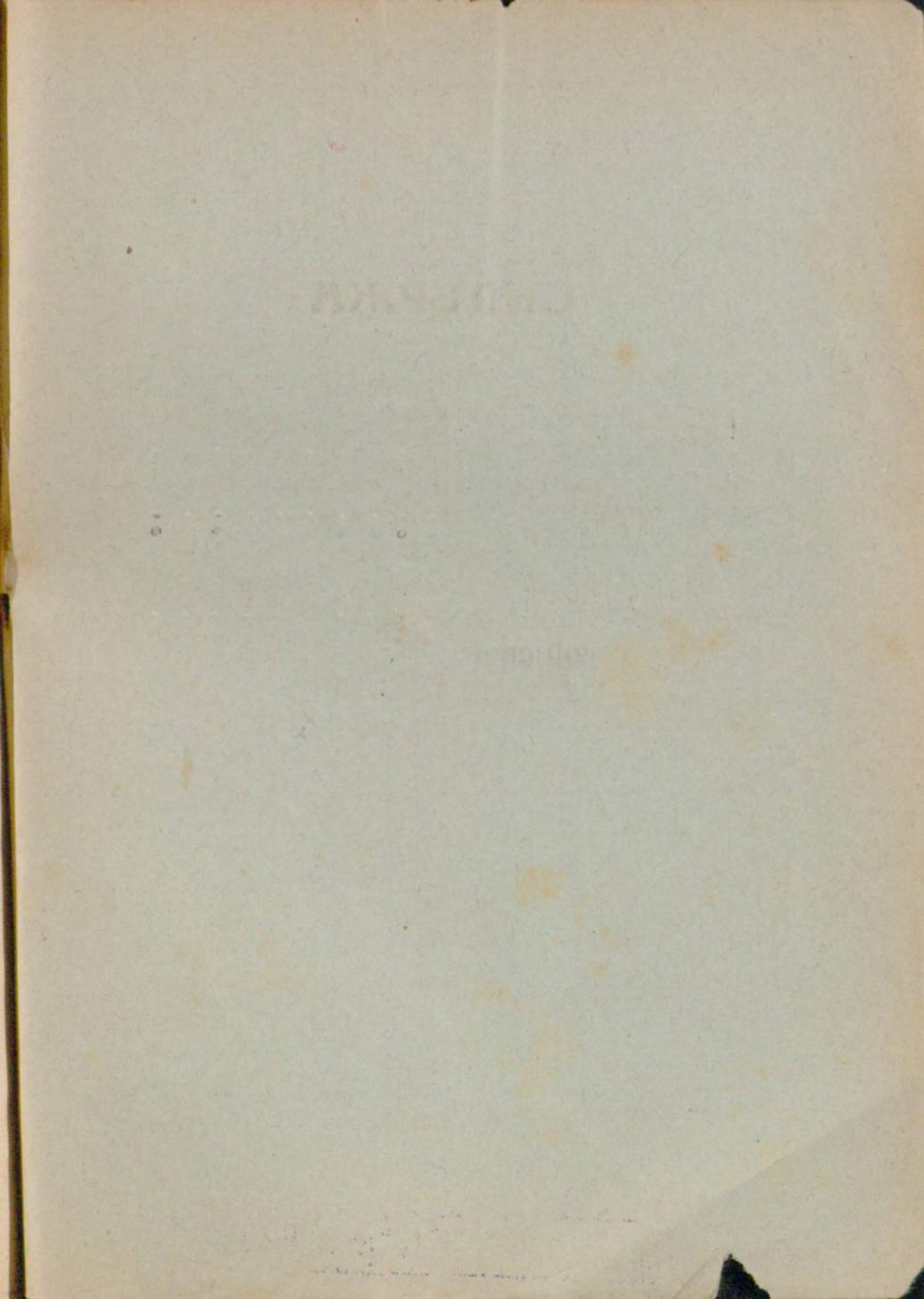
Тоя мостъ е дървенъ, но конструкцията му е извънредно здрава и той издържа голѣмо движение. Мостътъ е дълъгъ 31 километра. Два пѣти годишно той се поправя, а всѣки петъ години бива боядисванъ.

▣ ПРЕЛЕТНИТѣ ПТИЦИ НАМАЛЯВАТЪ. Споредъ съобщения отъ Африка, миналата есенъ тамъ пристигнали много малко птици отъ Европа. Освенъ това голѣма частъ отъ пристигналитѣ тамъ птици загинали отъ опасни болести. Всѣка есенъ около градоветѣ Алжиръ, Кайро и Александрия сж се събирали по хиляди прелетни птици. Сега тамъ имало по нѣколко стотици отъ сжщитѣ птици.

Гл. ред. майоръ *Трифоновъ*, ред. *Кара-Ивановъ*

Печатница на Армейския в.-изд. фондъ—София

ПРОВЕРЕНА

1957 г.

СЪДЪРЖА:

	Стр.
1. Семейство, отечество, държава, отъ <i>Ничо Георгиев</i>	1
2. Стихотворения: Тракия, Съячъ, отъ <i>Н. Джаровъ</i>	6
3. Ротниятъ гждуларь, отъ <i>Георги Сав- чевъ</i>	8
4. Разни	78